

Lojze Kovačič

Prah

Mladinska knjiga, Ljubljana 1988

Tudi ob *Prahu*, najnovejši knjigi Lojzeta Kovačiča, se nam zastavlja že kronično vprašanje, kam naj uvrstimo njegovo pisanje. Da je kvalitetno, sicer že znamo povedati, kako kvalitetno in glede na kaj — to pa ni najbolj jasno. Vsekakor velja *Prah* najprej dodobra razpihati in ga tik pred koncem ocene posesati v primerno občo misel.

Začnimo prahalizo Kovačičeve knjige pri stilu, saj je kvaliteta le-tega celo leksikalno priznana; njegovo pisanje ponuja zmes navzven kontradiktornih postopkov: toka zavesti in prav naturalistično označevalne pisave. Tako utegne njegov stavek prijetno spominjati na nekatere pasaže mojstrov »modernega romana«, mladega Joycea in Virginie Woolfove. Za tovrstne reference priča misel, da je Kovačičevo pisanje samo en sam notranji monolog, dosledno subjektivizirana pisava, ki je ne zanima oblikovanje sveta, pač pa spremljanje življenja in lastnega razvoja znotraj tega.

Zdi se, da je miselni uravnanosti podrejen tudi Kovačičev stavek: medtem ko je bil v *Resničnosti* še ves manieristično zapleten in težák, v *Prahu* postaja ne toliko lahkotnejši kakor razumljivejši, bolj umirjen in s tem pušča več prostora materiji.

S slogom smo začeli, ker je edinole ta pri Kovačiču »artističen«, edini pravzaprav navzven legitimira njegova dela za literaturo oziroma beletrijo. Ko namreč odštejemo razgiban, natančen stil, nam ostane v rokah edino Lojze Kovačič sam, njegova empirična avtobiografija, konkretna v času in prostoru.

»Slabo oblečeni debeluh, navadna inkasantska pojava...« — tako se nam predstavi avtor-pripovedovalec. Ob citiranju Borgesove misli glede objavljanja nam mirno prizna svoj izdajateljski credo: »...da bi si oskrbel same resne stvari: streho nad glavo, kruh, luč...« Tako glede pripovedi kakor glede Avtorja je torej Kovačičeva literatura strogo nefikcijska (če izvzamemo prvenec *Ljubljanske razglednice*): avtor le odbira in pazljivo izpisuje odstavke, kadre in minute lastnega življenja. In kaj ga pri tem ločuje od pubertetniških dnevničark in arestantskih avtobiografov? Vsaj dvojje: zgoraj omenjene stilne kva-

litete in pa tisti nedoločljivi žmoht, recimo mu: izbrana pripovedna perspektiva.

Prah je Kovačič podnaslovil takole: »Dnevniki, zapažanja, reminiscence«. Opraviti imamo z obširno bero fragmentov, nastalih ob ali med pisanjem obsežnejših tekstov, pa tudi s tistimi novejšega datuma: od pisateljsko teoretskih, ljubezensko in moralno teznih, do spominov, raztegnjenih na vse življenje (sem spada edini vsaj polfiktivni fragment: spomin na rojstvo), in raznolikih referenc na vse, kar Kovačiču hodi v misel. Razdelitev na trinajst poglavij enciklopedom ne prinaša olajšav: tvarina je medseboj večinoma pomešana, spet nekako v slogu toka zavesti, kar pa zopet ni ustrezno. Dejstvo je, da je Kovačič knjigo »dobil v dar« od Mladinske knjige za šestdeseti rojstni dan. *Prah* je torej nekak avtorjev samoobračun s šestimi desetletji sebe in sveta, torej imamo lahko uporabo »simultanosti« za domiselno in pametno oblikovno sredstvo.

Filozofija, bolje: antropologija teh zapiskov ima nekaj kantovskih lastnosti; obenem bi utegnile biti v njej reference na Pascala ali celo na formo izrekov, kakršno uporabljajo vzhodnjaki. Glavni odliki Kovačičevih misli pa sta, da ne postavlja nikakršnih imperativov in, hvalabogú, ni jokav.

Kovačič je bil in ostaja tujec, kar je njegova stalna peza in obenem prednost, ki ga varuje pred jalovim buditeljstvom ali mesijansko zaskrbljenostjo, ki je zadnje čase sila v modi med njegovimi stanovskimi tovariši. Njegovi spomini na še tako banalne dogodke prihajajo nekako od zunaj: nastajajo ravno v tistem vmesnem prostoru, kjer je edinole verjetno, da pripovedovalec ni niti preveč olimpsko objektiven niti ga pripoved — kot junaka ali žrtev — ne posrka. Recimo temu perspektiva nevidnega Marsovca.

Prah ima v avtorjevem opisu nekakšno dopolnilno vlogo: podobne zapise ponavadi izbrskajo in izdajo uredniki zbranih spisov ali nadebudni raziskovalci predalov in kleti velikih peres. Veseli nas, da jih je Kovačič v tem prehitel, pa četudi ga obsodimo za materialista. »Dopolnilnost« *Prahu* je tudi sicer dokaj opazna, saj bi se morebitni bralec-začetnik ne s težavo, vsekakor pa z nerazumevanjem prebijal skozi pravo hosto spominskih referenc, ki sicer zaokrožujejo motive ostalih Kovačičevih del. Knjiga nam torej le izostri avtorjevo sliko sveta, nekoliko močneje poudari njegove misli in nazore in razveseli s par novimi ocvirki povojne graditve s stališča človeka, ki je sicer bil zraven, ne pa znotraj. Ta že zgoraj omenjena »neuvrščenost«, tako duhovna kot pisateljsko-stilna, ostaja Kovačičevo najmočnejše orožje in garant kvalitete njegovih del. Tako ob *Prahu* morda še najjasneje prevlada misel, da nismo izvedeli ničesar pretresljivo novega, da pa smo ta manko dobili sporočen na kvaliteten in prijazen način.